

Перший у Рівному пам'ятник Шевченку таємниче зник

Уперше Великого Кобзаря в Рівному увічнили 80 років тому. Погруддя Тараса Шевченка з'явилося у міському парку, що нині носить ім'я поета. Однак простояло воно там недовго і зникло за невідомих обставин.

Хоча шляхи Великого Кобзаря під час його Волинської експедиції не пролягали через Рівне, ім'я Тараса Шевченка завжди посідало особливе місце в історії нашого міста. Шевченко був серед рівнян завжди: у мальованих портретах на стінах помешкань, у «Кобзарях», що особливо берегли і шанували здавна в багатьох оселях містян. Творчість великого поета не лише збудувала патріотичні настрої рівнян. Вона не давала спокою і владі. Спочатку імперська Росія запровадила цензуру на твори Шевченка, згодом і польська продовжила цю політику. Хоча з часом змушена була піти на певні поступки, погодившись навіть на існування у Рівному вулиці, названої на честь великого українця.

Ще задовго до появи великого пам'ятника Тарасові Шевченку на центральному майдані Рівного в міському парку було створено куточок Великого Кобзаря. І донині це – одна з найбільш мальовничих місцин у парку. Щоправда, таким пам'ятник великому українцю був не завжди. Та й знаходився зовсім в іншому місці.

Доля першого пам'ятника Шевченку невідома

У 1939 році, коли в Рівному встановили радянську владу, одним із перших її рішень (жовтень 1939-го) було рішення про створення на території колишнього фільварку «Гірка», що здавна належав князям Любомирським, міського парку культури та відпочинку. У 1940 році з нагоди 125-річчя з дня народження Тараса Шевченка парку присвоєно його ім'я. У постанові Ровенської міської ради від 5 січня 1940 року «Про перейменування назв вулиць і парків м. Рівно» йшлося: «Зважаючи на численні просьби колективів

робітників та службовців державних, кооперативних установ, підприємств, громадських організацій і військових частин про перейменування назв вулиць і парків по м. Рівно, які носять ім'я графів, князів, генералів, поміщиків, буржуазних націоналістів і других ворогів народу, Ровенська міська рада постановляє: ...перейменувати парк Любомирського на Парк імені Тараса Шевченка».

У березні 1941-го з нагоди 80-річчя з дня смерті поета в парку було встановлено перший у Рівному пам'ятник Великому Кобзареві. Був він доволі скромним і мав вигляд погруддя на звичайному постаменті. На жаль, автор цього проекту поки залишається невідомим. Як свідчать тогочасні документи міської ради, це була так звана серійна типова скульптура вочевидь невисокої художньої цінності, виготовлена з бетону. Точно так ж погруддя у 1926 році було встановлено в Полторацьку (з 1919 до 1927 року так називався Асхабад, нині Ашгабат – столиця Туркменістану), у Києві – на території Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. Автором погруддя ймовірно міг бути хтось із викладачів чи студентів Академії 1920-30-х років. Тоді це була звичайна практика. Виробництво таких погрудь було поставлено на конвейер. Ашгабатський пам'ятник було зруйновано під час землетрусу в 1948 році. Яка доля київського постаменту, невідомо. Нині там сто-

їть погруддя Шевченка роботи українського скульптора Михайла Лисенка, встановлене в 1964 році. До речі, Михайло Лисенко автор і нового монумента Шевченкові в столиці Туркменістану.

У Рівному ж перший пам'ятник Шевченкові встановили на узвишші при вході до парку. Там, де нині головний вхід зі сторони вулиці Соборної. Подальша доля цього монументу невідома. Є припущення, що його було зруйновано чи то під час наступу німців, чи під час визволення міста. Адаже парк був місцем боїв. Навіть якщо припустити, що постамент і вцілів, то сумнівно, що окупанти, перетворивши парк на руїни, вирубавши дерева, залишили б неушкодженим пам'ятник Шевченку. Існує ще одна версія, яку озвучив, зокрема, й директор парку періоду 1948-1961 років Віктор Ткачук. Буцімто рівняни-патріоти вночі зняли погруддя поета і заховали, де воно й залишалося до кінця війни. Офіційного підтвердження чи спростування цьому поки що не знайдено. Однак в одному з післявоєнних документів виконкому міської ради, датованому 1946-м роком, що зберігся в архіві, йдеться про те, що після визволення Рівного погруддя Шевченка було встановлено на те ж місце, де воно було до війни. Але про походження цього погруддя – жодної згадки.

Перший у Рівному пам'ятник Шевченку таємниче зник

Початок на 1 с.

Куточок Кобзаря в парку – унікальна місцина

Як свідчать архівні документи, у 1947 році погруддя Тараса Шевченка з постаментом було реконструйовано і перенесено на нове місце – на центральну площу парку. Туди, де нині куточок Кобзаря. Тільки виглядала тоді ця місцина, як і сам пам'ятник, по-іншому. На табличці, закріпленій на невисокому постаменті, було викарбувано: «І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій, не забудьте пом'янути незлим, тихим словом...» Постамент з погруддям було оточено густими заростями старих дерев і кущів. Поряд – невеликий квітник і лавки для відпочинку. В обхід пам'ятника йшли алеї. Там, у гущавині зелених насаджень, полюбляли усамітнюватися закохані пари. Утім, як і нині, біля сучасного куточка Кобзаря, так і тоді, біля його підніжжя частенько влаштовували фотосесії рівняни та гості міста. Власне завдяки тим світлинам ми й можемо нині дізнатися, як виглядав куточок Шевченка за тих часів.

Рівне, 1948 р.

У березні 1963 року Ровенський міськвиконком ухвалив рішення про капітальну реконструкцію пам'ятника, приурочивши її до 150-річчя від дня народження поета. За проєктом скульптора Г. М. Шульмана та архітектора В. М. Герасименка було створено пам'ятник поету з куточком природи з типовою українською рослинністю. Урочисте відкриття відбулося в липні 1964 року. Оновлений ку-

точок з пам'ятником поету невідомо змінив зовнішній вигляд центральної площі парку, став його окрасою на довгі роки. До речі, на той час такого куточка Кобзареві не було в жодному місті України. Унікальність рівненського проєкту полягала в тому, що майстри-озеленювачі не лише змінили рельєф ділянки, наблизивши його до природного, ліквідували доріжки в обхід пам'ятника, прибрали лавки, викорчували дерева, нехарактерні для українського пейзажу. Натомість навколо висадили ялину звичайну, дуб, клен, липу, граб, черемху. Обабіч сходів, що вели до пам'ятника, влаштували квітники. А квіти на них висадили так, щоб складалося враження орнаменту українського вишиваного рушника. Біля підніжжя гранітного постаменту з бетонним погруддям Шевченка – дзеркальне мініатюрне озеро, облицьоване річковою галькою, до якого нахилилася плакуча верба. На гранітній стелі – барельєфне зображення Кобзаря і викарбувано напис: «І на оновленій землі Врага не буде супостата, А буде син, і буде мати, І будуть люди на Землі».

Щоправда, за понад піввіку піс-

ля реконструкції куточок Кобзаря дещо змінив свій вигляд. Давно вже немає верби над озерцем. Та й озерце-басейн перетворили на банальний квітник. Немає гущави-

Оновлений монумент, 1965 р.

- Найвищий у світі пам'ятник Шевченкові – у Ковелі, що на Волині, – 7 метрів. Найвище місце на Землі, де встановлено монумент поетові, – на піку Шевченка в Кабардино-Балкарії – 4 200 метрів над рівнем моря.
- Перший пам'ятник Шевченкові на українській землі – у Харкові в 1897 році.
- Найбільше пам'ятників Шевченкові в Галичині – 500.
- Найстаріший пам'ятник Шевченкові, встановлений в Україні, що зберігся донині – село Лисиничі на Львівщині, 1911 рік.

ни з дерев поряд. А квіти на «рушничках» давно висаджують такі, які дозволяють фінансові можливості парку. Утім, живі квіти біля підніжжя великого поета лежать завжди.

Світлана КАЛЬКО

Фото з сімейних архівів колишнього директора парку Віктора Ткачука та працівників парку